

CAO આકારણી રિપોર્ટ

ટાટા અલ્ટ્રા મેગા (પરિયોજના # ૨૫૭૯૭) માં આઇ.એફ.સી.(IFC)ના રોકાણ અંગે બીજી ફરિયાદ
ત્રગડી ગામ, ભારત

એપ્રિલ ૨૦૧૭

ઇન્ટરનેશનલ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન અને મલ્ટિલેટેરલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ગેરંટી એજન્સી
માટે

અનુપાલન સલાહકાર લોકપાલનનું કાર્યાલય

www.cao-ombudsman.org

CAO વિશે માહિતી

અનુપાલન સલાહકાર લોકપાલનનુ કાર્યાલય (CAO) વર્લ્ડ બેન્ક ગ્રૂપ ના સભ્યો ઇન્ટરનેશનલ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન (IFC), અને મલ્ટિલેટેરલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ગેરંટી એજન્સી (MIGA) માટે ની સ્વતંત્ર જવાબદારી પ્રણાલી છે. CAO સીધું વર્લ્ડ બેન્ક ગ્રૂપના પ્રમુખને અહેવાલ આપે છે, અને તેનો આદેશ IFC/MIGA પોષિત પરિયોજનાથી અસરગ્રસ્ત લોકોની ફરિયાદો ને વાજબી, તટસ્થ અને રચનાત્મક રીતે સંબોધન કરવામાં મદદ કરવાનો અને પરિયોજનાના સામાજિક અને પર્યાવરણીય પરિણામોની અભિવૃદ્ધિ કરવાનો છે.

વધુ જાણકારી તથા CAOના અનુપાલન અને વિવાદ નિવારણ ની કામગીરી માટે જુઓ www.cao-ombudsman.org.

અનુક્રમણિકા

ટ્રેકાક્ષરોની સૂચિ	4
૧. સાર	5
૨. પૂર્વભૂમિકા	5
૨.૧.પરિયોજના	5
૨.૨. ફરિયાદ	6
૩. આકારણી પ્રક્રિયા	6
૩.૧.પદ્ધતિ	6
૩.૨.સમીક્ષાઓનો સારાંશ	7
૪.આગામી પગલાં	10
પુસ્તકની A. CAO દ્વારા ફરિયાદ નિરાકારણની પ્રક્રિયા	11

ટૂંકાક્ષરોની સૂચિ

ADB	એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્ક (Asian Development Bank)
BIC	બેન્ક ઇન્ફોરમેશન સેન્ટર (Bank Information Center)
CAO	ઓફિસ ઓફ ધી કોમ્પ્લાયન્સ એડવાઇસર ઓમ્બ્ડ્સમેન (Office of the Compliance Advisor Ombudsman)
CGPL	કોસ્ટલ ગુજરાત પાવર લિમિટેડ (Coastal Gujarat Power Limited)
CMFRI	સેન્ટ્રલ મરીન એન્ડ ફિશરી રીસર્ચ ઇન્સ્ટિટૂટ (Central Marine and Fisheries Research Institute)
IFC	ઇન્ટરનેશનલ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન (International Finance Corporation)
ICZM	ઇન્ટીગ્રેટેડ કોસ્ટલ ઝોન મેનેજમેન્ટ (Integrated Coastal Zone Management)
MIGA	મલ્ટિલેટેરલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ગેરંટી એજન્સી (Multilateral Investment Guarantee Agency)
MoP	મિનિસ્ટ્રી ઓફ પાવર (Ministry of Power)
MPEDA	મરિન પ્રોડક્ટ્સ એક્સપોર્ટ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (Marine Products Export Development Authority)
PPA	પાવર પર્ચેઝ એગ્રીમેન્ટ (Power Purchase Agreement)
UMPP	અલ્ટ્રા મેગા પાવર પ્રોજેક્ટ્સ (Ultra Mega Power Projects)
VDAC	વિલેજ ડેવલપમેન્ટ એડવાઇઝરી કમિટી (Village Development Advisory Committee)

૧. સાર

એપ્રિલ ૨૦૧૬ માં ત્રગડી ગામના સ્થાનિક રહેવાસીઓ અને ત્રગડી સીશોર ડિવેલપ્મન્ટ કમિટીના સભ્યો (ફરિયાદીઓ) એ કોસ્ટલ ગુજરાત પાવર લિમિટેડ પ્રોજેક્ટ ("સીજીપીએલ" (CGPL) અથવા "પ્રોજેક્ટ"), કે જે IFCના ક્વાઇઅન્ટ છે, સાથે જોડાયેલ એક આઉટફોલ યેનલની અસરો અંગે ચિંતા વ્યક્ત કરી અને તે અંગે CAOને ફરિયાદ નોંધાવી હતી. મે ૨૦૧૬ માં CAOએ નક્કી કર્યું કે આ ફરિયાદ તેના ત્રણેય યોગ્યતાના ધોરણને અનુસરે છે અને તેથી ફરિયાદની આકારણી શરૂ કરી.

આ પ્રોજેક્ટ સંબંધિત CAOને પ્રાપ્ત થયેલ આ બીજી ફરિયાદ છે. પ્રથમ ફરિયાદ ૨૦૧૧ માં દરજ થઇ હતી અને તે IFC ના CGPLમાં ના રોકાણ ને લગતી પર્યાવરણીય અને સામાજિક કામગીરી ની અનુપાલન તપાસ માં પરિણમી હતી. ઓગસ્ટ ૨૦૧૩ માં આ તપાસ પુરી થઇ હતી જેના તારણો ને સંબોધવા માટે IFC દ્વારા લેવાતા પગલાઓ નું CAO દ્વારા નિરીક્ષણ થઇ રહ્યું છે^૧. CAO એ અત્યાર સુધી માં આ તપાસ ને લગતા એક અનુપાલન નિરીક્ષણ અહેવાલ (રિપોર્ટ) રજૂ કરેલ છે.

આ કિસ્સામાં પક્ષો CAOની સુવિધાથી વિવાદ નિવારણ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા સહમત નથી થયા તેથી આ ફરિયાદ CAOના અનુપાલન કાર્યપ્રણાલી ને સોંપવામાં આવશે, જે IFCની આ પ્રોજેક્ટની પર્યાવરણીય અને સામાજિક યોગ્ય ઉદ્યમશીલતા નું મૂલ્યાંકન કરશે. પ્રસ્તુત રિપોર્ટ CAOની આકારણી પ્રક્રિયાનો સાર આપે છે જેમા પ્રોજેક્ટનું વર્ણન, ફરિયાદ, પક્ષોના વિચારો અને આગામી પગલાંનો સમાવેશ થાય છે.

૨. પૂર્વભૂમિકા

૨.૧ પરિયોજના

IFC ના પ્રોજેક્ટ દસ્તાવેજીકરણ મુજબ, CGPL ભારતના ગુજરાત રાજ્યમાં કચ્છ જિલ્લા, મુંદ્રા તાલુકાના ટુન્ડા-વાંઢ ગામ ખાતે ૪,૦૦૦ મેગાવોટના (૮૦૦ મેગાવોટનાં ૫ યુનિટ) અલ્ટ્રા મેગા કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટનું નિર્માણ કરશે, માલિકી ધરાવશે અને સંચાલન કરશે.^૨ CGPL ૨૫ વર્ષના ગાળામાં 'ટેક-ઓર-પે' પાવર પરચેઝ એગ્રીમેન્ટ ("PPA") દ્વારા તેની વીજળી પશ્ચિમ અને ઉત્તર ભારતના પાંચ વિવિધ રાજ્યો (ગુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, પંજાબ, હરિયાણા અને રાજસ્થાન) ની ઉપયોગીતા માટે પેદા કરશે અને વેચાણ કરશે.^૩ CGPL ટાટા પાવર કંપની લિમિટેડ (ટાટા પાવર) દ્વારા પ્રાયોજિત છે જેણે CGPL ને નિર્માણ, માલિકી અને સંચાલન માટે ૧૦૦ ટકા હસ્તગત કરેલ છે. CGPL ટાટા પાવરની સંપૂર્ણ માલિકીની તાબાની કંપની છે.

IFC દ્વારા સૂચવાયેલ છે કે ભારતમાં આ પ્રોજેક્ટ ૮૦૦ મેગાવોટ યુનિટનો પ્રથમ થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ થશે જે સુપરક્રિટિકલ ટેકનોલોજીનો^૪ ઉપયોગ કરશે, અને તેથી, તેનો સમાવેશ દેશના સૌથી વધુ ઊર્જા કાર્યક્ષમ કોલસા આધારિત પાવર પ્લાન્ટમાં થશે, જે દેશની કોલસા આધારિત વીજ ક્ષેત્રની ઊર્જા કાર્યક્ષમતા અને CO₂ ઉત્સર્જન

^૧ જુઓ: <http://www.cao-ombudsman.org/cases/document-links/documents/CAOAuditReportC-I-R6-Y12-F160.pdf> ડિસેમ્બર ૧૬, ૨૦૧૬ ના પ્રમાણે.

^૨ જુઓ:

<http://ifcextapps.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/651aeb16abd09c1f8525797d006976ba/ecc4cb9da96c0888852576ba000e2c79?opendocument> ડિસેમ્બર ૧૬, ૨૦૧૬ ના પ્રમાણે.

^૩ ટાટા પાવર વેબસાઇટ - <http://www.tatapower.com/aboutus/coastal-gujarat-power-ltd.aspx> ડિસેમ્બર ૧૬, ૨૦૧૬ ના પ્રમાણે.

^૪ ટેકનોલોજી અને સાધનો અલ્ટ્રા મેગા કોલસા આધારિત વીજ પ્લાન્ટ ખાતે સ્થાપિત વન્સ-શુ પ્રકારના ના સુપર-કરીટીકલ વરાળ જનરેટર છે, કે જેમાં નાના જનરેટરો પાણી ને ધકેલે છે. પાણી પુનઃપરિભ્રમણ માટે રિએક્ટર શીતક પંપ મારફતે પસાર થાય છે. પાણી ફીડ ગુણવત્તા વધારવા માટે બે વાર બાષ્પીભવક માંથી પસાર થઇ બાષ્પવન પામે છે. જુઓ: <http://www.power-technology.com/projects/mundra-ultra-mega-power-plant-gujarat/> જાન્યુઆરી ૧૭, ૨૦૧૭ ના પ્રમાણે.

ની કામગીરી ના સુધારામાં ફાળો આપશે.⁵ IFC સૂચવે છે કે ભારત ની મિનિસ્ટ્રી ઓફ પાવર (“MoP”) દ્વારા આ પ્રોજેક્ટ CGPLને પ્રશુલ્ક આધારિત સ્પર્ધાત્મક બિડિંગ મારફત આપવામાં આવ્યો હતો. IFCએ આ પ્રોજેક્ટ માટે \$૪૫૦ મિલિયનની (૪૫ કરોડ ડોલર) A લોન જારી કરી છે.

૨.૨ ફરિયાદ

એપ્રિલ ૨૦૧૬ માં, CAOને પાવર પ્લાન્ટની નજીક ત્રગડી ગામના સ્થાનિક રહેવાસીઓ અને ત્રગડી સીશોર ડિવેલપ્મેન્ટ કમિટીના સભ્યો દ્વારા CGPLની કામગીરી સાથે સંબંધિત એક ફરિયાદ પ્રાપ્ત થઈ. આ ફરિયાદ થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ ની પાણી લાવતી અને લઈ જતી ચેનલની પર્યાવરણ અને સ્થાનિક માછીમારોની આજીવિકા પર થતી અસરો, જેમાં જળ સંપત્તિની મર્યાદિત પ્રાપ્તિ, દરિયાઈ ધોવાણ અને માછલીઓના જથ્થા અને કુદરતી રહેવાસ પર નુકસાન અંગે પ્રશ્નો ઊભા કરે છે. ફરિયાદીઓ એ સુરક્ષા દળો ના ઉપયોગ અને સ્થાનિક વસ્તી સાથે તેમની ક્રિયાપ્રતિક્રિયા અંગે, આઉટફોલ ચેનલ નજીક પરિવહન કરતા તેમના પશુધન ની સલામતી તથા અપરિપૂર્ણ સામાજિક અને પર્યાવરણીય પ્રતિબંધતા અંગે પણ ચિંતા પ્રસ્તુત કરી છે.

આકારણી માટેની મુલાકાત દરમિયાન ફરિયાદ નોંધાવનાર ત્રગડી ગામના ૧૨૦ રહેવાસીઓ એ CAO ને વિનંતી કરી કે CGPLને ફરિયાદ પત્ર આપતી વખતે તેમના નામો અને સહીઓ ગુપ્ત રાખવામાં આવે.

૩. આકારણી પ્રક્રિયા

૩.૧ પદ્ધતિ

CAOની આકારણી નો હેતુ ફરિયાદીઓ દ્વારા વ્યક્ત કરેલા મુદ્દાઓ અને સમસ્યાઓ ને સ્પષ્ટ કરવાનો, અન્ય હિસ્સેદારો પરિસ્થિતિ ને કેવી રીતે જુવે છે તેની જાણકારી મેળવવા નો, અને એ નક્કી કરવાનો છે કે ફરિયાદીઓ અને પ્રોજેક્ટ CAOની વિવાદ નિવારણ પ્રક્રિયા ને અનુસરવા માંગે છે કે ફરિયાદ ને IFC ની પર્યાવરણીય અને સામાજિક કામગીરીના મૂલ્યાંકન માટે CAO અનુપાલન ને સોંપવી જોઈએ (CAO દ્વારા ફરિયાદ સાથે વ્યવહારની પ્રક્રિયા માટે જુઓ પુરવણી A). CAO આકારણી ના તબક્કા દરમિયાન ફરિયાદ ની ગુણવત્તા પર મત બાંધવા માટે માહિતી ભેગી નથી કરતું.

આ ફરિયાદ ના કિસ્સામાં, CAOની આકારણી નીચે ના પગલાં આવે છે:

- IFC પ્રોજેક્ટ દસ્તાવેજીકરણ અને IFC ક્લાઈન્ટ અને ફરિયાદી દ્વારા રજૂ કરેલા દસ્તાવેજોની સમીક્ષા;
- ત્રગડી ગામના અસરગ્રસ્ત સ્થાનિક રહેવાસીઓ સાથે બેઠકો;
- CGPL ટીમ સાથે બેઠકો;
- માછીમાર અધિકાર સંઘર્ષ સંગઠન (MASS) ના જનરલ સેક્રેટરી ભરત પટેલ અને બેન્ક ઇન્ફોરમેશન સેન્ટર (BIC), એક નાગરિક સમાજ સંસ્થા, જેમણે ફરિયાદ દાખલ કરવા માં ફરિયાદી ઓની મદદ કરી છે, ના પ્રતિનિધિઓ સાથે બેઠકો;
- સમુદાયના અન્ય સભ્યો અને ત્રગડી ગામના સરપંચ સાથે બેઠક;
- IFCની પરિયોજના ટીમ સાથે બેઠકો; અને
- વિવિધ સમુદાયોના વિસ્તારો અને પ્રોજેક્ટ સાઇટ ની મુલાકાત

⁵ જુઓ:

<http://ifcextapps.ifc.org/ifcext/spiwebsite1.nsf/78e3b305216fcd8a85257a8b0075079d/eab8e042d643a6ec852576ba000e2b15?opendocument> ડિસેમ્બર ૧૬, ૨૦૧૬ ના પ્રમાણે.

૩.૨ સમીક્ષાઓ નો સારાંશ

આ વિભાગ ફરિયાદી અને કંપની દ્વારા વ્યક્ત કરેલા મુદ્દાઓ અને અભિપ્રાયો નો બહોળો સાર આપે છે. તે CAO દ્વારા ફરિયાદની યોગ્યતા વિશે મત ધરાવતું નથી. CAOને વર્ણવેલ પક્ષોના અભિપ્રાયો નીચે મુજબ છે.

ફરિયાદીઓનો અભિપ્રાય

- ફરિયાદીઓએ સૂચવ્યું કે CAO પાસે ફરિયાદ લાવવાનું કારણ એ હતું કે તેમને CGPL સાથે સામ-સામે વાતચીત કરવાની તક મળે; જેમા તેઓ CGPLને પ્રત્યક્ષ રીતે પ્રોજેક્ટના અંગે તેમની ચિંતાઓ અને નિરાશાઓ જણાવી શકે અને CGPL નો સીધો જવાબ મેળવે. ફરિયાદીઓની દ્રષ્ટિએ તેઓ હજુ પણ પ્રોજેક્ટથી અસરગ્રસ્ત છે અને તેઓ માને છે કે CGPL અને IFC સ્થાનિક રહેવાસીઓને પર્યાપ્ત મદદ નથી કરી રહ્યા.
- ફરિયાદીઓએ તેમની આજીવિકા પર થતી અસરો અને કંપની અને સમુદાય વચ્ચે ના સંપર્ક સંબંધિત તમામ ચિંતાઓ વ્યક્ત કરી છે.
- આજીવિકા પર થતી અસરોમાં ફરિયાદીઓએ માછીમારીની ઉપલબ્ધિ અને તેમની પ્રવૃત્તિની નિત્યતા ને ચિંતા ના વિષયો જણાવ્યા છે. તેઓએ જણાવ્યું છે કે આઉટફોલ યેનલ ના નિર્માણને કારણે માછીમારી વિસ્તારમાં પ્રવેશવા ને આડઅસર થઇ છે. જે માર્ગનો પહેલા તેઓ ઉપયોગ કરતા તે હવે નાબૂદ થયો છે. તેઓએ સૂચવ્યું કે તેમને આ અસર ના પરિણામે તેમની આજીવિકા પરનાં નુકશાન નું કોઈ વળતર મળેલ નથી.
 - તેઓ એ જણાવ્યું છે કે રાત્રે CGPLના સુરક્ષા રક્ષકો દ્વારા થતી સતામણી ના કારણે પગડીયા માછીમારી (પગપાળા થતી પારંપરિક માછીમારી) માટે માર્ગ નો ઉપયોગ વધારે દુર્ગમ બને છે. સમુદાયના સભ્યો એ એક ઘટનાનું વર્ણન કર્યું જેમાં સુરક્ષા રક્ષકો એ સાંજના કલાકો દરમિયાન માછીમારી વિસ્તાર માં પ્રવેશ કરવાનો પ્રયાસ કરી રહેલા સમુદાયના સભ્યો સાથે દુર્વ્યવહાર કર્યો. ફરિયાદીઓ ની દૃષ્ટિએ માછીમારો ને સલામતી લાગવી જરૂરી છે અને પ્રવેશ ની ગેરંટી હોવી જોઈએ.
 - ફરિયાદીઓના મંત્વ્ય પ્રમાણે અગાઉ નો માર્ગ તોડતા સમયે CGPLએ માછીમારી વિસ્તાર સુધી પહોંચવા માટે માછીમારોને સીધો માર્ગ બનાવી આપવા માટે વચન આપ્યું હતું. હાલમાં માછીમારો એક માર્ગ નો ઉપયોગ કરી રહ્યા છે જે મીઠા ના અગર ના કામદારો દ્વારા નિયંત્રિત છે અને આ વપરાશ કોઈપણ સમયે નકારી શકાય છે. સીધા માર્ગ વિના આપેલો રસ્તો તેમના પ્રવાસને લાંબો અને ખર્ચાળ બનાવે છે.
 - આ માછીમારી વિસ્તારના વપરાશ પર ફરિયાદી દ્વારા સૂચવાયેલ ચિંતા નું અન્ય પાસું આઉટફોલ યેનલ નજીક પરિવહન કરતા તેમના પશુધનની સુરક્ષા અને સલામતી માટે પણ હતું. સલામતી ના મુદ્દા પર તેઓ એક ઘટના વર્ણવે છે જેમાં એક પ્રાણી યેનલ માં પડી ગયું હતું. તેમના મતે આ ન થવું જોઈએ અને તેમની અપેક્ષા હતી કે CGPL આ બાબતે નિવારક પગલાં લેશે.
 - ફરિયાદીઓ એ સંકેત કર્યો કે અગાઉ ની સુરક્ષા અને સલામતી ઘટનાઓ કંપની ને જણાવવા માં આવી હતી અને તેને સંબોધવામાં પણ આવી હતી પરંતુ તેમને ભય છે કે આ ફરીથી સંભવિત થઇ શકે છે.
- તેમની આજીવિકા ની સ્થિરતા ના મુદ્દા પર ફરિયાદીઓ એ દાવો કર્યો છે કે માછીમારી ના જથ્થા અને ગુણવત્તા ઉપર અસર, તેમના મતે, નીચે ના કારણોસર થઇ છે:
 - પ્રોજેક્ટ ની કૂલિંગ સિસ્ટમ અને આઉટફોલ યેનલ થી બહાર આવતા પાણીનું તાપમાન: ફરિયાદીઓ માને છે કે આઉટફોલ યેનલ માંથી વિસર્જિત (ડિસચાર્જ) ગરમ પાણી થી માછલી નો નાશ થાય છે

અને/અથવા તેમને દૂર રાખે છે જેથી ફરિયાદીઓ ની આજીવિકા પર અસર થાય છે. તેઓ માને છે કે CGPL માટે શક્ય છે કે તેઓ ચોમાસા ના ૩ મહિના માટે ડિસ્ચાર્જ રોકી દે જ્યારે માછીમારો ને માછીમારી કરવા માટે મંજૂરી નથી;

૨) પાણી માં ઓક્સિજન ના અભાવે માછલી ના જીવન ચક્ર પર થતી અસર;

૩) CGPL નજીક સમુદ્ર કિનારાનું ધોવાણ: ફરિયાદીઓના પરિપ્રેક્ષ્ય પ્રમાણે, તેઓએ રેતીના પટમાં ડ્રેજિંગની અસર, આઉટફોલ યેનલ અને પાણીમાં ના રસાયણો ને લીધે ધોવાણ જોયા છે;

૪) ઇનલેટ યેનલ પંપ માછલી અને માછલીના ઇંડા ને મારી નાખે છે તેની ચિંતા: તેઓ માને છે ઇનલેટ યેનલ પર એક વાયર ની જાળી ની સ્થાપના કરવાથી ફસાઈ રહેલી માછલીઓ અને ઇંડા ની મૃત્યુ ને અટકાવી શકાય છે; અને

૫) પાણીમાં છૂટા મૂકવામાં આવતા રસાયણો જેથી માછલીઓ પ્રદૂષિત થાય છે.

- ફરિયાદીઓ એ જણાવ્યું છે કે તેઓ ચુંટાયેલા સરપંચ નો આદર અને સહકાર કરે છે અને ઇચ્છે છે કે સરપંચ માછીમારો નો કલ્યાણ માટે હજુ વધારે પ્રયત્નો કરે.
- તેઓએ પ્રોજેક્ટના અસર ના પરિણામે યોગ્ય વળતર નો મુદ્દો ઉઠાવ્યો છે. તેમણે દાવો કર્યો છે કે CGPL દ્વારા સ્થાપિત સ્થાનિક સમિતિઓ ની રચના પણ ચિંતાજનક છે કે જેમાં વાસ્તવિક માછીમારો નું પ્રતિનિધિત્વ નથી અને લોકો માત્ર વળતર પ્રાપ્ત કરવાની આશાએ જોડાયા છે. ફરિયાદીઓ માને છે કે તેમને યોગ્ય વળતર મળેલ નથી. તેમણે જણાવ્યું છે કે તમામ અસરો સહન કરવા બદલ તેઓ ને સરભર કરી આપવાની જરૂર છે, જેમકે તેમની માછીમારી કરવાની અક્ષમતા. ફરિયાદીઓ ના મતે CGPL સાથે કામ કરતી ગામની સમિતિઓએ ફરિયાદીઓએ માન્ય માછીમારોના જૂથ સાથે વધુ વ્યાપક પ્રયત્ન કરવાની જરૂર છે. તેઓ આ રચના માં ફેરફારની માંગણી કરે છે.
- ફરિયાદીઓએ જણાવ્યું કે જે રીતે આઉટફોલ યેનલમાંથી પાણી વહે છે અને મોટા ભાડિયા સુધી પહોંચે છે, તે વિસ્તારમાં બોટ અને માછીમારીના સાધનો નું પાર્કિંગ અટકાય છે. તેમના અભિપ્રાયે ને CGPLએ સમુદાયના સભ્યો માટે બોટ ડોકિંગની જગ્યા આપવી જોઈએ, કારણ કે આ વિસ્તાર ઐતિહાસિક રીતે માછીમારોના સમુદાય દ્વારા ઉપયોગ કરવા માં આવ્યો છે.
- ફરિયાદીઓ સ્વીકારે છે કે CGPL દ્વારા વૈકલ્પિક માછીમારી કાર્યક્રમ માટે અમુક પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા છે, પરંતુ તેમની માન્યતા છે કે કોઈ જમીન ઉપલબ્ધ ન હોવા થી આ પ્રયાસો અસરકારક નથી. દા.ત., તેમણે વ્યક્ત કર્યું કે તેઓ લોબસ્ટર પાલનપોષણ કેન્દ્ર કે જે વર્લ્ડ બેન્કના ઇન્ટીગ્રેટેડ કોસ્ટલ ઝોન મેનેજમેન્ટ (ICZM) પ્રોજેક્ટ નો ભાગ છે, ની સ્થાપનામાં સમસ્યાઓ નડી રહી છે. આઉટફોલ યેનલ માંથી આવતા ઓછા ઓક્સિજન સ્તર વાળા પાણી ના હિસાબે આ યોજનાની વ્યવહારિતા પર અસર પડે છે. ફરિયાદીઓનું માનવું છે કે ઓક્સિજન સ્તર નું વિશ્વસનીય પરીક્ષણ કરવું જરૂરી છે અને અન્ય વિકલ્પોનો વિકાસ કરવો જોઈએ.
- ફરિયાદીઓએ યેનલ સંપૂર્ણપણે બંધ કરવાની અને વૈકલ્પિક આજીવિકા માટે ઉપલબ્ધતા આપવાની માંગણી કરી છે.
- ફરિયાદીઓ હતાશા વ્યક્ત કરે છે કે કંપનીએ ખેડૂતો માટે ઘણું કર્યું છે પણ ત્રગડીના માછીમાર સમુદાય, જેમના તેઓ હિસ્સા છે, માટે ખૂબ ઓછું કર્યું છે. ત્રગડીના વડીલોપાર્જિત માછીમારી સમુદાય તરીકે તેમનું માનવું છે કે તેમની આજીવિકા ઉપર અસર થવાને કારણે તેમને વધારે સહાય મળવી જોઈએ.

કંપનીનો અભિપ્રાય

- CGPLએ આ ફરિયાદની યોગ્યતા વિશે પ્રશ્નો ઊભા કર્યા છે. તેઓ માને છે કે આ ફરિયાદ જૂના આક્ષેપોનું પુનરાવર્તન છે અને આ આરોપો કોઈ વિશ્વસનીય પુરાવા વગર વ્યક્તિગત હિત ધરાવતા અને ટ્રેષપૂર્ણ જૂથો દ્વારા કરવામાં આવ્યા છે. CGPL ચિંતિત છે કે CAO એ ફરિયાદ સ્વીકાર કરીને નિરાધાર આરોપોને અનુચિત

સ્વીકૃતિ આપી છે. તેથી, CGPL માને છે કે CAOએ આ ફરિયાદ યોગ્ય નહોતી માનવી જોઈતી અને ફરિયાદીઓ સાથે CAOની વિવાદ ઉકેલની કાર્યપ્રણાલીમાં ભાગ લેવું તેમના હિતમાં નથી.⁶

- CGPLએ સૂચવ્યું કે ચેનલની અસરો અંગેના મુદ્દાઓ CAOની પ્રથમ ફરિયાદમાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યા હતા અને તે મુદ્દાઓ નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઓશનોગ્રાફી (ભારત સરકાર) ના રિપોર્ટ દ્વારા અસરકારક રીતે સંબોધવામાં આવ્યા છે.
- CGPL માને છે કે તેઓ એશિયન ડેવલપમેન્ટ બેન્ક (ADB) દ્વારા લાગુ કરેલા ધોરણો અને નિતીઓ, અને IFICના લાગુ પડતા સસ્ટેનબિલિટી ફ્રેમવર્કનું (સ્થિરતાનો માળખો) અનુપાલન કરે છે.
- આકારણી ચર્ચા દરમિયાન CGPLએ જણાવ્યું હતું કે સમુદાય સાથે સહભાગિતાને વધારવા અને મજબૂત કરવા માટે તેઓ એ એક સુસ્થાપિત સમુદાય માહિતી કેન્દ્રનું નિર્માણ કર્યું છે અને તેઓ ત્રગડી પંચાયત સાથે નિયમિત સંપર્કમાં છે.
- CGPL માને છે કે પગડીયા (પગપાળા થતી પારંપરિક માછીમારી) માછીમારોને માછીમારી વિસ્તારમાં પ્રવેશ મળે છે અને તે સંદર્ભે CGPLની કોઈ મર્યાદા અથવા દખલગીરી નથી. તેઓએ સૂચવ્યું કે સમુદાયના સભ્યો માટે આઉટફોલ ચેનલના પુલ ને પાર કરવાની રાત્રી સહિત કોઈ નિયંત્રણો નથી. કંપની ના મતે સીધી આઉટફોલ ચેનલ માં માછીમારી કરવી અત્યંત ખતરનાક છે અને આની નામંજૂરી ની તરફેણમાં દલીલ કરે છે. CGPLએ પણ સૂચવે છે ચેનલ CGPL ની મિલકત પર હોવાથી તેઓએ જોખમની શક્યતા ધરાવતી પ્રવૃત્તિઓને અટકાવવી જ જોઈએ.
- આઉટફોલ ચેનલ માં પડતા પ્રાણીઓ માટે CGPL જણાવે છે કે ભૂતકાળમાં આ થયું હતું પરંતુ અમુક પ્રાણીઓ જે ઊંચા ફૂદકા માટે સક્ષમ છે તેઓને વાડ દ્વારા બહાર ન રાખી શકાય. જોકે, આ પ્રકારની ઘટનાઓને અટકાવવા એક ખાઈ અને કાટરોધક પ્રબલિત સિમેન્ટ કોન્ક્રીટ અથવા આર.સી.સી. (RCC) સામગ્રીનો ઉપયોગ કરીને ઊંચી વાડ બાંધવામાં આવી છે.
- માર્ગને સંબંધિત ચિંતાઓ વિષે CGPL વ્યક્ત કરે છે કે તેઓએ ત્રગડી બંદર સુધી પહોંચવા માટે મોટરગાડી જઈ શકે તેવો એક વૈકલ્પિક માર્ગ આપેલ છે.
- CGPL એ જણાવ્યું કે જે વચનો માટે તેઓ સંમત નહોતા થયા તે ઉપર અપેક્ષાઓ હોઈ શકે છે જેમ કે આઉટફોલ ચેનલ પાસે બોટ ના પાર્કિંગ માટે જગ્યા આપવી. તેઓ માને છે કે નવા ડોકસ (ગોદી) અને/અથવા વોર્ફ (બંદર પરનો ડક્કો) બનાવવા માટે સરકારની મંજૂરી અને ડ્રેજિંગ જરૂરી છે.
- CGPL રક્ષકો દ્વારા સત્તામણી અંગે તેમનો મત એ છે કે સુરક્ષા રક્ષકો માછીમારો સાથે દખલબાજી નથી કરતા. CGPL સૂચવે છે કે આ પ્લાન્ટ સેન્ટ્રલ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ સિક્યુરિટી ફોર્સ (સી.આઇ.એસ.એફ.) ની રક્ષણ હેઠળ છે જ જેનું નિરીક્ષણ ભારત સરકારના ગૃહ મંત્રાલય દ્વારા થાય છે. તેમના પરિપ્રેક્ષ્યે, સુરક્ષા પદ્ધતિ તમામ પ્રવેશની કડક ચકાસણીની માંગણી કરે છે, જે સત્તામણી ન ગણાય. તેમના મત મુજબ, જે પણ બનાવો માછીમાર સમુદાય સાથે ગેરસમજના કારણે બને છે તે સ્થાનિક પંચાયત સાથે પરામર્શ કરી ઉકેલવામાં આવે છે.
- CGPL સૂચિત કરે છે કે તેઓ વિલેજ ડેવલપમેન્ટ એડવાઇઝરી કમિટી (VDAC), જેની રચના ત્રગડી ગામના રહેવાસીઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી, સાથે સતત વાર્તાલાપ કરે છે. CGPLએ તેની રચનામાં કોઈ ભૂમિકા ભજવી ન હતી. છતાં VDACના વિકાસના ઉદ્દેશો ને સમર્થન આપીને CGPL તેમની સાથે વાર્તાલાપ કરતા અને ગામના વિકાસના મુદ્દાઓ પર VDACને મદદગાર થતા.
- CGPLના અભિપ્રાયે દૈનિક ધોરણે અને વાસ્તવિક સમય માં આઉટફોલ ચેનલ ના અનેક સ્થળોએ પાણી ના તાપમાનની દેખરેખ થાય છે. CGPLની માહિતી અનુસાર, પાણીનું તાપમાન દ્વાર પર ડિસ્પ્લે (પ્રદર્શિત) થાય છે અને તેઓ નથી માનતા (કે જે ભારત સરકારના નેશનલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ઓશનોગ્રાફીના

⁶ ઉપર નોંધ્યું છે તેમ, જ્યારે ફરિયાદીઓ CGPL ને મૂળ ફરિયાદ આપવા તૈયાર હતા, તેઓએ ત્રગડી ગામના ફરિયાદ નોંધાવનાર ૧૨૦ ફરિયાદીઓના નામો અને સહીઓ ગુપ્ત રાખવાનો નિર્ણય લીધો. તેથી, જ્યારે CGPL વાકેફ છે કે ફરિયાદીઓ ત્રગડી ગામ અને ત્રગડી સીશોર ડિવેલપમેન્ટ કમિટીના સભ્યોમાંથી છે, તેઓ ને ૧૨૦ ચોક્કસ વ્યક્તિઓ કે જેમણે ફરિયાદ નોંધાવી છે તેમના નામોની ખબર નથી.

અભ્યાસ દ્વારા ચકાસવામાં આવેલ છે) કે આની માછલીના જથ્થા પર અસર થાય છે. માછલીના જથ્થાની ખાતરી માટે CGPL નિયમિતપણે દરિયાઈ પાણી અને દરિયાઈ ઇકોલોજી (પરિસ્થિતિવિજ્ઞાન) ની ગુણવત્તાનું નીરિક્ષણ કરે છે, અને વધારે ખાતરી માટે આઉટફોલ યેનલ પર પ્રાયોગિક કેજ-ફિશિંગ (પાંજરામાં માછીમારી) કરે છે. આ પ્રયોગ ભારત સરકારના સેન્ટ્રલ મરિન ફિશરીઝ રીસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા રચાયેલ છે.

- CGPLએ દાવો કર્યો છે કે ઇનલેટ યેનલમાં જ્યાં પાણી આવે છે ત્યાં એક સ્ક્રીન નાખેલી છે જે દર ૧૫ દિવસે સાફ કરવામાં આવે છે. યેનલના પહોળા વિસ્તારમાં જાળી સ્થાપિત કરવી શક્ય નથી. ફિલ્ટ્રેશન(ગાળણક્રિયા) કે જે આવતા માછલીના ઇંડા અટકાવે તે શક્ય નથી કારણ કે ઇંડા નાના હોય છે.
- CGPLના જણાવ્યા અનુસાર, ઓક્સિજન નું સ્તર નિયમિતપણે માપવામાં આવે છે અને ડિજાલ્ડ ઓક્સિજન (ડી.ઓ.) ના માપ દર્શાવે છે કે તે સ્તર માછલી અને અન્ય દરિયાઈ જીવન ને મર્યાદિત અથવા હાનિકારક અસર નથી કરી રહ્યું. તેથી, સીજીપીએલ વૈકલ્પિક માછીમારીના પ્રોજેક્ટની શક્યતા માટે આને કારણ તરીકે નથી જોતું.

૪. આગામી પગલાં

ફરિયાદી અને CGPL CAOની સુવિધાથી વિવાદ નિવારણ પ્રક્રિયામાં ભાગ લેવા સહમત નથી થયા. CAO ના વિવાદની પતાવટ પ્રક્રિયા માં માર્ગદર્શિત ભાગીદારી ના સ્વૈચ્છિક સિદ્ધાંતને અનુસરી તથા CAOના ઓપરેશનલ (કામગીરીયુક્ત) માર્ગદર્શિકા મુજબ, આ ફરિયાદ CAOના અનુપાલન કાર્ય ને સોંપવામાં આવશે, જે IFCની આ પરિયોજના પર્યાવરણીય અને સામાજિક યોગ્ય ઉદ્યમશીલતા નું મૂલ્યાંકન કરશે.

પુરવણી A. CAO દ્વારા ફરિયાદ સાથે વ્યવહારની પ્રક્રિયા

અનુપાલન સલાહકાર લોકપાલનનું કાર્યાલય (CAO) વર્લ્ડ બેન્ક ગ્રૂપ ના સભ્યો ઇન્ટરનેશનલ ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન (IFC), અને મલ્ટિલેટરલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ગેરંટી એજન્સી (MIGA) માટે ની સ્વતંત્ર જવાબદારી પ્રણાલી છે. CAO વર્લ્ડ બેન્ક ગ્રૂપના પ્રમુખને અહેવાલ આપે છે, અને તેનો આદેશ IFC/MIGA પોષિત પરિયોજનાથી અસરગ્રસ્ત લોકોની ફરિયાદો ને વાજબી, તટસ્થ અને રચનાત્મક રીતે સંબોધન કરવામાં મદદ કરવાનો અને પરિયોજનાના સામાજિક અને પર્યાવરણીય પરિણામોની અભિવૃદ્ધિ કરવાનો છે.

પ્રારંભિક આકારણી CAOના વિવાદ નિવારણ કાર્ય દ્વારા સંચાલિત થાય છે. CAOની આકારણી નો હેતુ (૧) ફરિયાદી દ્વારા વ્યક્ત કરેલા મુદ્દાઓ અને સમસ્યા(ઓ) ને સ્પષ્ટ કરવાનું; (૨) અન્ય હિસ્સેદારો પરિસ્થિતિ ને કેવી રીતે જુવે છે તેની જાણકારી મેળવવા નો; અને (૩) હિસ્સેદારોને ઉપલબ્ધ આશ્રયના વિકલ્પો સમજવામાં મદદ કરવા અને એ નક્કી કરવા કે તેઓ CAOના વિવાદ નિવારણ કાર્ય મારફતે એક સહયોગી ઉકેલ ને અનુસરવા માંગે છે, અથવા કેસની સમીક્ષા CAOના અનુપાલન ક્રિયા દ્વારા થવી જોઈએ.

આ દસ્તાવેજ CAO ટીમ દ્વારા સાંભળેલા અભિપ્રાયોનો પ્રારંભિક રેકોર્ડ છે, અને પક્ષોની પસંદગી, જે છે CAO ની વિવાદ નિવારણ ક્રિયા અથવા CAO ની અનુપાલન ક્રિયા, તેના પર આધારિત આગામી પગલાંઓની સમજાવટ કરે છે. આ રિપોર્ટ ફરિયાદ ની ગુણવત્તા પર મત બાંધતી નથી.

CAOની ઓપરેશનલ માર્ગદર્શિકાઓ પ્રમાણે,⁷ ફરિયાદ મળ્યા બાદ નીચેના પગલાંઓ વિશિષ્ટપણે અનુસરવામાં આવે છે:

પગલું ૧: ફરિયાદ મળ્યાની સ્વીકૃતિ

પગલું ૨: **યોગ્યતા:** CAOના મત હેઠળ મૂલ્યાંકન માટે ફરિયાદની યોગ્યતાનું નિર્ધારણ (કામકાજના ૧૫ દિવસથી વધારે સમય નહીં).

પગલું ૩: **CAO આકારણી:** મુદ્દાઓની આકારણી કરવી અને સહભાગીઓને સમજણમાં અને એ નક્કી કરવામાં આધાર આપવો કે તેઓ CAOની વિવાદ ઉકેલ કાર્યપ્રણાલી ની સહયોગી પ્રક્રિયા દ્વારા એક સહમતિજન્ય ઉકેલ અનુસરવાનું પસંદ કરશે, કે પછી આ ફરિયાદ ને CAOની અનુપાલન કાર્યપ્રણાલી દ્વારા નિયંત્રિત IFC/MIGA ના પર્યાવરણીય અને સામાજિક યોગ્ય ઉદ્યમશીલતા ના મૂલ્યાંકન માટે સોંપવી જોઈએ. આવી આકારણી કામકાજના મહત્તમ ૧૨૦ દિવસો સુધી નો સમય લઇ શકે છે.

પગલું ૪: **સમાધાનને સાનુકૂળ કરવું:** જો પક્ષો સહયોગી પ્રક્રિયા કરવાનું પસંદ કરે તો CAOની વિવાદ ઉકેલની કાર્યપ્રણાલી શરૂ થાય છે. વિવાદ ઉકેલની પ્રક્રિયા સામાન્ય રીતે એક સમજૂતી પત્રક અને/અથવા પરસ્પર પક્ષો વચ્ચે સંમત નિયમો પર આધારિત હોય છે. તેમાં સાનુકૂળતા/મધ્યસ્થી, સંયુક્ત હકીકત શોધન અથવા અન્ય સંમત ઉકેલના અભિગમોનો સમાવેશ થઇ શકે છે જે સમાધાનની સમજૂતી કે અન્ય પારસ્પરિક રીતે સંમત થયેલ અને યોગ્ય લક્ષ્યાંક તરફ લઇ જાય છે. સમસ્યાનું નિવારણ કરવાના અભિગમનો મુખ્ય હેતુ ફરિયાદમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ અને મૂલ્યાંકન અથવા સમસ્યા નિવારણ પ્રક્રિયા દરમિયાન ઓળખવામાં આવેલા ફરિયાદ સંબંધિત અન્ય મહત્વના મુદ્દાઓ એવી રીતે હલ કરવાનો છે કે જે અસરગ્રસ્ત પક્ષકારોને સ્વીકાર્ય હોય.⁸

⁷ CAOની ભૂમિકા અને કામ પર વધુ વિગતો અને સંપૂર્ણ ઓપરેશનલ માર્ગદર્શિકા માટે જુઓ: http://www.cao-ombudsman.org/documents/CAOOperationalGuidelines_2013.pdf

⁸ જ્યાં પક્ષકારો એક સંમત સમયબારીની અંદર એક સહયોગી પ્રક્રિયા મારફતે મુદ્દાઓ ઉકેલવા માટે અસમર્થ થાય છે, CAO વિવાદ ઉકેલ સૌપ્રથમ પક્ષકારો ને મડાગાંઠ તોડવામાં મદદ કરવાનો પ્રયત્ન કરશે. જો આ શક્ય ન હોય, તો વિવાદ ઉકેલ ટીમ પક્ષકારો,

અથવા

અનુપાલન મૂલ્યાંકન/તપાસ: જો પક્ષો અનુપાલનનો વિકલ્પ પસંદ કરે તો CAOની અનુપાલન કાર્યપ્રણાલી સંબંધિત પરિયોજના માં IFC/MIGANA સામાજિક અને પર્યાવરણીય કાળજી અંગેના મૂલ્યાંકનની શરૂઆત કરે છે. આ પ્રક્રિયા IFC/MIGANAની પરિયોજનાને લગતી કામગીરીની અનુપાલન તપાસ ના યોગ્ય છે કે કેમ તે નક્કી કરે છે. આ મૂલ્યાંકન મહત્તમ ૪૫ કામગીરીના દિવસો નો સમય લઇ શકે છે. જો અનુપાલન તપાસ યોગ્ય છે તેમ નક્કી થાય તો CAO અનુપાલન IFC/MIGANAની કામગીરીની ઊંડાણમાં તપાસ કરશે. તપાસ નો રિપોર્ટ કોઇપણ ઓળખેલ અપાલનો (નોનકોમ્પ્લાયન્સ) સાથે અને IFC/MIGANA પ્રતિભાવ સહિત જાહેર કરવામાં આવશે.

પગલું પ: **નિરીક્ષણ અને અનુવર્તન (ફોલો-અપ)**

પગલું ઢ: **સમાપન/કેસ બંધ**

IFC/MIGANA કર્મચારીઓ, વર્લ્ડ બેન્ક ગ્રૂપના પ્રમુખ સંચાલક અને બોર્ડ, અને જાહેર જનતા સહિત, જાણ કરશે કે CAO વિવાદ નિવારણ ફરિયાદ બંધ કરે છે અને મૂલ્યાંકન માટે CAO અનુપાલનને તબદીલ કરે છે.